

biznis i politika

SERIJAL VIŠNJE STAREŠINE (2.) Nikola Šubić Zrinski: Pođimo i pobijmo se s neprijateljem licem u lice

16. kolovoz 2024.

Nikola Šubić Zrinski, slika, Barabas Miklos (1810-1898) foto Wikimedia Commons

Piše:
Višnja
Starešina

U vrijeme kada se hrvatska politička retorika nerijetko spušta na razinu psovke, a strateško promišljanje budućnosti i ne postoji, cilj je ovog serijala podsjetiti kako se o velikim i egzistencijalnim izazovima naroda i države može promišljati, govoriti i djelovati drukčije. Predstaviti ćemo vam sedam značajnih govora ili pisama iz izazovnih razdoblja hrvatske povijesti, koji svjedoče kako su onodobni hrvatski političari definirali ključne nacionalne izazove i kako su na njih odgovarali. Na kraju, u osmom nastavku, osvrnut ćemo se na današnje stanje. Mnogi od tih povijesnih izazova u svojoj su suvremenijoj inačici i danas prepoznatljivi i prisutni

Mračna predviđanja kneza [Bernardina Frankopana](#) iz njegova govora Oratio pro Croatia što će se dogoditi ako Europa ne pomogne zaustaviti turska osvajanja na hrvatskim granicama, u sljedećim su godinama i desetljećima postala stvarnost. Kako u Hrvatskoj tako i u Europi. Za hrvatsko plemstvo i njihove vojske obrana od turskih osvajanja postala je pitanje obrane gole egzistencije. U tome su prednjačile plemićke obitelji Frankopan i Zrinski, koje su bile međusobno povezane mnogim ženidbama i udajama. I protagonist ove priče Nikola IV Zrinski, poznat i kao Nikola Zrinski Sigetski, u mađarskoj verziji Zrinyi Miklos, a široj javnosti najpoznatiji kao Nikola Šubić Zrinski, bio je također povezan s obitelji Frankopan. Oženio je Katarinu Frankopan, unuku kneza Bernardina Frankopana. Zbog brojnih ženidbenih veza između Zrinskih i Frankopana i njihove uloge u otporu osmanskim osvajanjima, u narodu se udomačila i sintagma – Zrinski Frankopani.

Nikola Šubić Zrinski između Karla V i Sulejmana Veličanstvenog

ugarskog kralja Ludowika II. Mnogo je hrvatskih i ugarskih velikaša u bitci izginulo, a poraženi dvadesetogodišnji kralj se, bježeći poslije poraza, nakon pada s konja navodno utopio u potoku. Jer se nije mogao izvući iz oklopa. Ostavio je Hrvatsko-Ugarsko kraljevstvo bez nasljednika. Nakon toga hrvatsku krunu, uz suglasnost hrvatskog sabora, preuzima Ferdinand I Habsburški, brat Karla V, cara Svetog Rimskog Carstva. Tek poslije poraza na Mohačkom polju kod europskih se vladara počela buditi svijest i širiti strah od osmanskih osvajanja.

Mohačka bitka 1526., slika, Bertalan Székely, 1866. foto Wikimedia Commons

Mladi sultan Sulejman I Veličanstveni, slika nepoznatog autora 16. st. foto Wikimedia Commons

Tri godine kasnije, u rujnu 1529., Sulejman Veličanstveni sa sto tisuća turskih vojnika stigao je pod zidine Beča. Nakon dvomjesečne opsade, tijekom koje je kralj Ferdinand pobjegao iz grada, habsburška je vojska ipak uspjela od Beča odbaciti sultanovu vojsku, iscrpljenu dugim pohodom i bolestima. Ali Sulejman Veličanstveni nije odustajao.

Karlo V Habsburški, car Svetoga Rimskog Carstva kao najmoćniji europski vladar tog doba i turski sultan Sulejman I Veličanstveni. U tim bitkama između dvaju svjetova kao vojskovođa se kalio i hrvatski ban Nikola Šubić Zrinski. Već kao 21-godišnji mladić sudjelovao je u bitci protiv Turaka u vrijeme opsade Beča 1529. godine, nakon koje ga je zbog iskazane hrabrosti car Karlo V nagradio konjem i zlatnim lancem. No u povijest je ušao 37 godina kasnije, kao zapovjednik obrane Sigeta, obrane koja je u svome vremenu postala simbol viteštva, ne samo u europskim razmjerima, već i izvan granica tadašnjeg starog svijeta.

Nikola Zrinski nije bio čovjek velikih filozofskih dubina i diplomatskih finesa. Bio je iznad svega vojskovođa, ratnik i pragmatični političar. Njegova životna misija može se svesti na obranu, obranu i opet obranu. Obranu vlastitih posjeda od upada turske vojske i pustošenja, obranu Hrvatske koju su turska osvajanja sve više svodila na 'ostatak ostataka' nekadašnjeg kraljevstva i obranu kršćanske Europe od osmanskih islamskih osvajača. I sva njegova politika, najprije kao hrvatskog vlastelina, a potom i hrvatskog bana, baš kao i njegovi poslovni potezi kao jednog od najimućnijih hrvatskih vlastelina, bili su u funkciji obrane od Turaka. Svodili su se na jednostavan imperativ: osigurati dovoljno novca i vojnika.

Car Karlo V, slika, Juan Pantoya de la Cruz foto Wikimedia Commons

U vrijeme bitke za prijestolje Hrvatsko-Ugarskog kraljevstva, Nikola Šubić Zrinski bio je čvrsto oslonjen na dinastiju Habsburg (Karlo V i njegov brat Ferdinand) i ostao im je apsolutno odan. Dinastija Habsburg tu je lojalnost cijenila, osobito kada je Zrinski sudjelovao u obrani habsburškog carstva i kraljevstva. No bila je sklona zaboraviti je kada bi Zrinski tražio pomoć za obranu hrvatskih pokrajina i svojih posjeda. Tako u pismu iz 1554. napisanom u Ozlju-gradu, kojeg je od Frankopana dobio ženidbom i baštinskim ugovorima, Nikola Šubić Zrinski piše: ...A mi znamo da gredu (Turci, op. a.), ali ja ne znam komu na znanje davati, zač ni od nikogar ni jedne pomoći...

No unatoč tome što je u bitkama protiv Turaka nerijetko ostajao prepušten sebi, Nikola IV Zrinski odlučno je odbijao sve turske ponude za savezništvo i vazalni odnos, kakve su mnogi vladari u jugoistočnoj Europi, prihvaćali kao manje zlo. Danas bi se to kazalo da je čvrsto čuvao hrvatsko geopolitičko mjesto u Europi, bez obzira na nezadovoljstvo mnogim političkim postupcima europskih vladara. I Habsburgovci su to katkad znali nagraditi pa su mu, primjerice, dug za obranu

obrani od Turaka, jer je to bila i njegova obrana. Tako je bilo i u vrijeme prve turske opsade Sigeta 1556. godine. Kada je turska vojska počela opsjedati Siget, Zrinski je napao tursku utvrdu Babovišće (Babosca) uz južnu ugarsku granicu i time odvratio Turke od Sigeta.

Sulejman kreće na Beč, habsburško kraljevstvo u rasulu, Zrinski u Sigetu

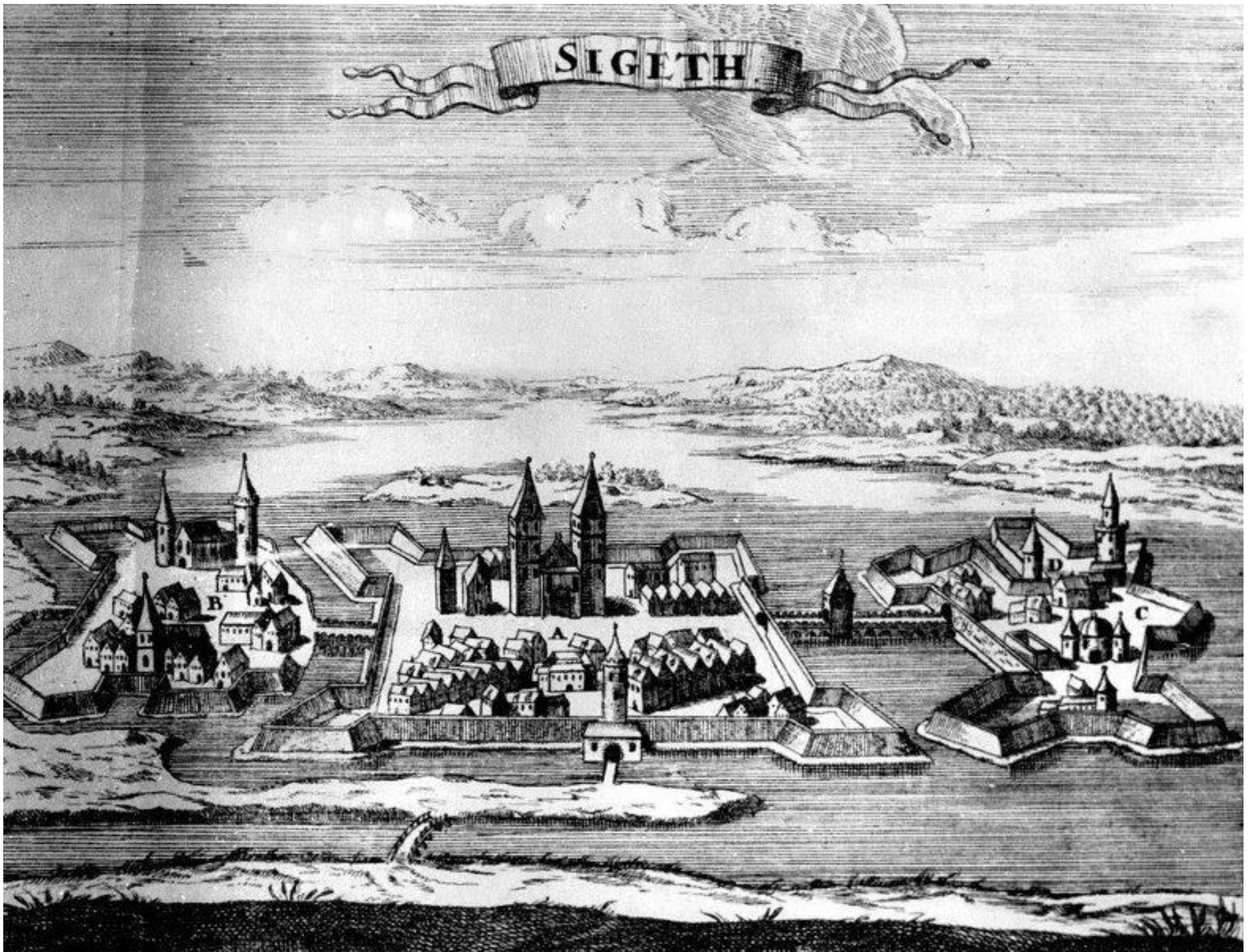

Mehmed-paša Sokolović, oko 1570., nepoznati autor foto Wikimedia Commons

No legendarni obračun Zrinskog s osmanskom vojskom, koji će ga upisati u povijest dogodit će se deset godina kasnije. U proljeće 1566. godine već ostarjeli sultan Sulejman Veličanstveni (72) odlučio je još jednom osobno povesti vojsku u pohod na Beč. Navodno ga je na to nagovorio njegov veliki vezir Mehmed-paša Sokolović, kojeg su kao srpskog dječaka

sve do pozicije Velikog vezira i postao jedan od najmoćnijih ljudi Osmanskog carstva. U sustavu habsburških obrambenih utvrda, Siget je pak bio od strateškog značaja za obranu Beča. Zapovjednik utvrde bio je tada već prekaljeni ratnik i vojskovođa u bitkama protiv Turaka, knez Nikola Šubić Zrinski (58).

Već u lipnju 1566. Zrinski doznaje od svojih uhoda s područja pod osmanskom vlašću da je u blizini Sarajeva viđena ‘vojska turskoga cara koja se proteže u duljini od dvije milje’ i da se šire glasine kako sam car (sultan) vodi tu ekspediciju i sprema se napasti Siget. Otada Zrinski preko svojih uhoda na protivničkom teritoriju (danas bi se to znalo obavještajna mreža) prati organizirano napredovanje turske vojske i priprema obranu. No manevarski mu je prostor sužen. Najveći ‘saveznik’ u obrani su mu zapravo močvare kojima je okružena sigetska utvrda. Njegovi vojni potencijali su vrlo ograničeni: u utvrdi ima na raspolaganju oko 1800 pješaka i 200 konjanika, Hrvata i Mađara, a s njima je i oko 2000 civilnih stanovnika (civilnih namještenika, žena i djece). Habsburška monarhija je u previranju, Ugarska u rasulu i suradnji s Turcima, nezainteresirane su za supstancijalnu pomoć. Koncem srpnja oko deveset do sto tisuća turskih pješaka, konjanika, opremljenih i teškim topništvom utaborilo se na milju od Sigeta.

Siget, grafika foto Hrvatska Enciklopedija

Zrinski priprema za obranu do posljednjeg daha

Pripreme i sam tijekom Sigetske bitke povjesničari su uglavnom rekonstruirali iz zapisa preživjelog sudionika Franje (Ferenca) Črnka, komornika Nikole Zrinskog i te se rekonstrukcije razlikuju u detaljima. Prvi je to učinio Samuel Budina Ljubljčanin koji je, impresioniran Sigetskom bitkom, na temelju Črnkovih zapisa i drugih svjedočanstava samo dvije godine nakon bitke napisao ‘Povijest Sigeta 1568’.

Nedvojbeno je da je Zrinski bio unaprijed svjestan da je to bitka u kojoj ne može ostvariti vojnu pobjedu, ali može pokazati kako se vodi viteška obrana Europe od turskih osvajača. Tome u prilog govore njegovi razgovori s vojnicima i zahtjev za obostranom prisegom, čim su počele pripreme za obranu. Prema svjedočenju sudionika, u trenutku kada je vidio da turska vojska okružuje Siget, Zrinski je pozvao k sebi sve zapovjednike i civile iz utvrde i obratio im se riječima (koje navodimo iz hrvatskog prijevoda Budinove ‘Povijesti Sigeta 1568’. Prema Črnkovim zapisima, Zrinski je govorio nekom mješavinom čakavskog i kajkavskog, no koristimo prijevod na standardni hrvatski jezik zbog lakšeg razumijevanja:

Braćo moja, koja ste pod carskim veličanstvom plaćena u vojnoj službi, postojani muževi i najsnažniji vojnici! Već zasigurno svi ponaosob vidimo da turski car prijeti našim grkljanima i zbog toga sama potreba zahtjeva da se pripremimo i

Potom ukazuje na snagu turske vojske i zapravo priznaje da joj ne mogu vojno parirati, ali i svjedoci snagu vjere: *Mi naprotiv, našu nadu polažemo u Gospodina, koji nas bez sumnje može obraniti, a njih zaustaviti i uništiti...* U takvim, vojno neravnopravnim uvjetima Zrinski nastoji spriječiti rasulo i održati slogu u vojsci: *“da ne bi među nama bila kakva zavist, da se ne hrane neprijateljstva i mržnje, da ne ustane jedan protiv drugog”*.

I nadasve nastoji spriječiti izdaju, najavljujući kažnjavanje svakog pokušaja izdaje pogubljenjem. Zatim najprije on sam polaže prisegu apsolutne lojalnosti svima koji se nalaze u utvrdi:

Ja Nikola knez Zrinski, prisežem Bogu najboljemu i najvećemu, potom kraljevskomu veličanstvu, Gospodinu našem vrhovnomu magistratu i ovoj potlačenoj Pokrajini te naposljetku i vama vojnicima i hrabrim muževima okupljenim već ovdje, da vas nikad neću napustiti, nego štoviše, s vama ću pobijediti ili umrijeti i sve što se bude zbilo, loše ili dobro, istovremeno ću s vama trpjeti...

Zatim od svih prisutnih traži da oni prisegnu njemu da *“ćemo kako i dolikuje vjernicima i poslušnima, sačuvati svaku odanost i čvrsto obećavamo da ćemo s njim (svojim zapovjednikom, op.a.) pobijediti ili umrijeti”*.

U slučaju svoje smrti, za nasljednika Zrinski pred svima imenuje svog rođaka Gašpara Alapića. Potom upoznaje sve koji se nalaze u utvrdi s preciznim protokolima ponašanja u vrijeme opsade, koji svjedoče o vrlo strogoj (za svako kršenje protokola slijedi smrtna kazna), ali i vrlo čvrstoj i autoritativnoj vojnoj organizaciji, u kojoj je zapovjednik neupitni vojni i moralni autoritet.

Sigetska bitka, slika Johann Peter Kraft (1780-1856) foto Wikimedia Commons

Zrinski se priprema za posljednji boj

Nakon što je opsada već započela, sam sultan Sulejman Veličanstveni sa svojom pratnjom, pod Siget stiže 6. kolovoza 1566. O tome Budina piše:

O sunčevu zalasku car raširio i ispalio sve ratne strojeve i topove, koje je bio sa sobom doveo. A i janjičari... a to je ratnički rod ljudi vrlo vješt u streličarstvu – također izbacuju svoje naoružanje. Otuda se čuo tresak i lom da bi tko pomislio kako s neba silaze gromovi. Nakon toga počelo se u svim turskim taborima kao znak sretnoga careva dolaska u Siget, glasno i velikom bukom tri puta dozivati “Halla” tj. Bog (Turski su vojnici vjerojatno uzvikivali Alahu akbar no hrvatski i ugarski vojnici prepričavali su onako kako su čuli, op.a), dok su kršćani u utvrdi Siget nasuprot uzvikivali ime Isusovo.

U bitci ubrzo dolazi do izražaja turska vojna nadmoć. Ali i turski gubici su ogromni. Sultan više puta šalje Zrinskom ponudu za predaju, koju Zrinski svaki put odbija. Ne bi li ga ucijenio, šalje mu i lažnu poruku da je u tursko zarobljeništvo pao Nikolin sin Juraj. No Zrinski odbija predaju i pod tom ucjenom. Kada su turski vojnici već provalili u vanjski, veći dio Sigetske utvrde, Zrinski se sa svojim vojnicima povlači u manju utvrdu, u cidadelu iz koje će 7. rujna poći u legendarni posljednji boj. Budina opisuje:

Te su sve careve pješačke postrojbe najvećom silinom navalile na opsadu grada... Posvuda je bilo toliko mnoštvo Turaka da se polja nisu mogla razaznati niti se iz grada mogla vidjeti voda ni stabla... Sedmog dana rujna, to jest uoči spomendana Blažene Djevice Marije, ujutro oko šest sati, Turci su, bacivši vatru na grad, u citadeli zapalili kuće u kojima je obitavao knez Zrinski.

Nikola Šubić Zrinski, slika, Barabas Miklos (1810-1898) foto Wikimedia Commons

U tim okolnostima, s turskom vojskom pred vratima citadele, koja će izvjesno izgorjeti u požaru, Nikola Šubić Zrinski priprema svoj posljednji boj, gotovo kao da režira kazališnu predstavu, tako da ostavi protivniku poruku i svjedočanstvo o sebi i svojim vojnicima. Zapovijeda svome komorniku Franji Črnku da mu donese ‘svileno ruho, surku koja nije široka i ostalu čistu odjeću’. A svojim vojnicima kaže: *“Sada mi nije potrebno teško ruho, nego laganije u kojem se mogu bez zapreke i s nekom okretnošću braniti”*. Uz to, zapovijeda da mu donesu šubaru od crnog baršuna, urešenu zlatom, dijamantom i čapljinim perjem. Traži da mu donesu i stotinu ugarskih (nikako turskih) dukata, koje je potom stavio u podstavu tunike, kao plijen za onoga koji ga ubije ili nađe tijelo. Da ne kaže kako nikakvo bogatstvo niti plijen kod njega nije našao. Od oružja je ponio samo sablju. Od četiri ponuđene, izabrao je staru očevu sablju, s kojom je stekao vojnu slavu.

Tako svečano uređen, bez oklopa i bez kacige, ‘kao da ide na svadbu’, a ne u posljednji boj, sišao je Zrinski među preostale vojnike u dvorištu citadele i održao im posljednji govor u kojem im kaže da ih je *„Bog kaznio vatrom, kojom nas nadvladavaju i pobjeđuju naši neprijatelji”*. I poziva ih da ‘strpljivo i zahvalno’ podnesu tu kaznu *„jer nas njome nije htio kazniti samo zbog naših grijeha, nego i zbog nečasnih djela ove Pokrajine”* (misli očito na Ugarsku, njezinu

Podimo, odvažni vojnici, izađimo u vanjsku tvrđavu, da se snažno pobijemo licem u lice s našim neprijateljem te da svatko od nas nakon pogibije i smrti sebi stekne glas o vječnoj slavi. Tko pogine, živjet će s Bogom, a kome bude dano da nadživi, taj će uvijek biti slavljen najvećim pohvalama. I zato ja želim biti prvi od svih i pred vama izići van. Zaista mi vjerujte, ljubljena braćo, da vas neću napustiti sve do lomače.

I uz tri povika ‘Isus’, Zrinski je sa isukanom sabljom izišao iz sigetske citadele praćen svojim preostalim vojnicima.

Nikola Šubić Zrinski pred Sigetom, slika, Oton Iveković (1869-1939) foto Wikimedia Commons

Obranio europsku civilizaciju – izgubio svoje posjede

Odmah po izlasku, Zrinski je pao pogođen janjičarskim mecima, što su turski vojnici pozdravili triput uzvikujući ‘Alahu akbar’. Najveći dio njegovih vojnika je ubijen, baš kao i civila koji su do kraja ostali u Sigetu, a manji dio je zarobljen i odveden u roblje. Samuel Budina opisuje:

Osmoga rujna u nedjelju, na Blagdan Djevice Marije, glava kneza Zrinskoga nabijena je na kolac, ne visoko od zemlje, među drugim glavama već ubijenih sigetskih vojnika i postavljena je od carevih šatora na mjeru koliko se kamenom može dobaciti. Posvuda uokolo sigetsko je znakovlje, to jest zastave sa naopako vršcima zabijeno u zemlju. Tako su cijeloga onoga dana na onoj ravnici gledali glavu kneza Zrinskoga nabijenu na kolac.

Dan poslije, 9. rujna 1566., veliki vezir Mehmed-paša Sokolović preko posrednika je poslao odrubljenu glavu Nikolinu sinu Jurju Zrinskom, koji ju je dao sahraniti u obiteljskoj grobnici u crkvi Svete Jelene, na njihovu posjedu u Čakovcu. A na opće iznenađenje, nakon što je osvojila i spalila Siget, turska se vojska počela povlačiti, odustavši od pohoda na Beč. Što se dogodilo? Pod Sigetom je, dva dana prije završnog proboja Zrinskog, umro sultan Sulejman I Veličanstveni. Prema običajima osmanskog carstva, nakon sultanove smrti sva vojska koja se nalazi u ratnim pohodima treba se povući u granice carstva. No kako su bili nadomak osvajanju Sigeta, Mehmed-paša Sokolović je zatajio sultanovu smrt, kako bi dovršio opsadu.

Obrana Sigeta Nikole Šubića Zrinskog ušla je u anale viteškog ratovanja. Pola stoljeća kasnije, kardinal Richelieu, moćni ministar francuskoga kralja Loisa XIII je bitku za Siget nazvao ‘bitkom koja je spasila europsku civilizaciju’. No Zrinski nije uspio spasiti svoja imanja. Nakon njegove smrti Turci su zaposjeli manje-više sve posjede obitelji Zrinski u Lici, Pounju i na Banovini – ostali su im tek gradovi Ozalj i Čakovec. U kasnijim desetljećima i stoljećima, Habsburgovci će na tom prostoru za obranu od Turaka stvarati hrvatsku vojnu krajinu, ali koja će biti pod njihovom upravom. Hrvatska je nakon pogibije Zrinskog uistinu postala ono na što je on često upozoravao – ostatak ostataka nekadašnjeg Hrvatskog Kraljevstva.

Grad Ozalj foto Zavičajni Muzej Ozlja

Utvrda Zrin, dom obitelji Zrinski foto Zavičajni Muzej Ozalj

Viteška obrana Sigeta postala je inspiracija za brojna umjetnička djela. U Hrvatskoj je sjećanje na Nikolu Šubića Zrinskog ponovo osnaženo četiri stoljeća poslije bitke, u drugoj polovici 19 stoljeća, u vrijeme formiranja nacionalnih država u Europi, kada je i Hrvatska formulirala svoje državotvorne programe, tražeći svoju (geo)političku šansu za državnu suverenost. Sigetsku je bitku Ivan pl. Zajc pretočio u operu ‘Nikola Šubić Zrinski’, uz evergreen koračnicu ‘U boj, u boj’. Zrinski u posljednjem probodu iz Sigeta postao je tema i mnogih likovnih djela i to ne samo među hrvatskim umjetnicima. Kao predložak je poslužio opis svečane odore u kojoj je krenuo u završni boj, uključujući i baršunastu kapu optočenu zlatom, s dijamantom i čapljnim perjem. I danas, ako malo pretražite po YouTubeu možete naći snimke koračnice ‘U boj, u boj’ iz Zajčeve opere ‘Nikola Šubić Zrinski’ u izvedbi japanskih ili južnokorejskih akademskih sveučilišnih zborova.

Proboj Zrinskog iz utvrde Siget, slika 1825., Johann Pete Krafft foto Wikimedia Commons

No dok je po viteštvu široko prepoznat, manje su prepoznate njegove političke odlike. Prva: znao je vrlo jasno postaviti strateški prioritet. Bila je to obrana od Turaka, dok je sve ostalo moglo biti predmet pregovora i dogovara. I drugo: jasno

Ovaj je članak objavljen uz financijsku potporu Agencije za elektroničke medije iz Programa poticanja novinske izvrsnosti.

#NIKOLA ŠUBIĆ ZRINSKI #ZRINSKI #SULEJMAN VELIČANSTVENI #TURCI

aktualno

Održano ročište o stečaju Jadran tvornice čarapa, sud će naknadno poslati odluku i obavijest pisanim putem

Nezaposlenost u eurozoni u kolovozu nepromijenjena, u Hrvatskoj blago pala

Za nepoštene trgovačke prakse do sada izrečene kazne od 1,2 milijuna eura

Hrvatska na 43. mjestu prema globalnom inovacijskom indeksu

moglo bi vam biti zanimljivo

SERIJAL VIŠNJE STAREŠINE (8.) Sedam znamenitih govora: Nasljeđe kojeg danas teško čitamo i još teže razumijemo

Kronologija propasti: Uljanik je samo jedan od ‘manekena’ državne nebrige

SERIJAL VIŠNJE STAREŠINE (3.) Petar Zrinski: Moje drago serce, sutra budu mene glavu sekli

Višnja Starešina: Da opstane kao europska, Hrvatska mora uvjeriti EU da se brani na Balkanu

VIŠE S WEBA

Najprodavaniji jastuk protiv hrkanja u trenu će vas uspavati, a pomaže i kod bolova u leđima! [Po posebnoj cijeni]

Provjerite imate li pravo na besplatno dopunsko zdravstveno i kako ga ostvariti

Udala se mlađa sestra Dine Jelusića, otkrio u kakvom su odnosu: ‘Potpuno smo različiti’